

L'ex-alcalde que burlà el governador (Anglès, 1951)

Nota sobre eleccions municipals franquistes

JOSEP CLARA

QUAN el boicot internacional pesava sobre l'Estat espanyol, el règim endegà una pseudo-transformació política, i entre les diverses mesures adoptades va aprovar-se la Llei de Règim Local de 17 de juliol de 1945, en la qual recolzà el decret de 30 de setembre de 1948 que servia per convocar les primeres eleccions municipals del franquisme, després repetides cada tres anys¹.

El procediment arbitrat per a la designació dels regidors els dividia en tres grups: a) els elegits pels veïns que eren caps de família, b) els elegits pels organismes sindicals, i c) els escollits pels triomfadors dels dos grups acabats d'esmentar entre els membres de les entitats econòmiques, culturals, i professionals del terme municipal.

No cal dir que les limitacions del sistema electoral eren nombroses —els alcaldes eren designats a dit pel ministeri de la Governació o pel governador civil— i que les condicions exigides per ser regidor constituïen, d'altra banda, un filtre a mans de l'autoritat governativa. Podem parlar, doncs, d'eleccions controlades, útils tan sols per seleccionar addictes entre els addictes.

De fet, el governador civil i els seus col·laboradors feien i desfeien, com Luis Mazo Mendo —gobernador de Girona del 1945 al 1956— no s'estava de comentar —el 28 de novembre de 1951— al secretari general del Movimiento: *"Creo que en esta provincia hemos arraigado con siete u ocho hombres, cada uno de los cuales lleva una comarca, y diez o doce secretarios de Ayuntamiento,*

1. A títol només indicatiu, vegeu sobre l'Espanya de Franco: José Antonio BIESCAS i Manuel TUNÓN DE LARA, *España bajo la dictadura franquista (1939-1975)*. Barcelona, Labor, 1980; Stanley G.

PAYNE, *El régimen de Franco (1936-1975)*. Madrid, Alianza, 1987; Borja de Riquer i Joan B. CULLA, *El franquisme i la transició democràtica 1939-1988*. Barcelona, Edicions 62, 1989.

QUADERNS DE LA SELVA, 4

despiertos y sagaces, que en un santiamén organizan, resuelven y mueven todo este tinglado electoral, a tal punto que trabajo les doy a hipotéticos contrincantes para vencerlos en una lucha electoral a la antigua usanza"².

Presumir, en aquelles condicions, era fàcil. Però, així i tot, també hi havia un lloc per a l'atreviment i l'error. Efectivament, poc després d'haver escrit les frases precedents, Mazo Mendo hagué de justificar davant el delegat nacional "de Provincias" de FET y de las JONS perquè a Anglès³ havia sortit elegit, com a regidor del terç familiar, un candidat no volgut: Martí Esteva i Colomer, ex-alcalde de la mateixa població entre el 20 de novembre de 1939 i el 20 d'octubre de 1951, industrial, rellevat de l'alcaldia per què —segons els informes del partit únic— havia donat mostres de desgast polític⁴.

"No le sentó bien —explicà Mazo Mendo—, y en vísperas de elecciones me enteré de que pensaba presentar candidatura para salir elegido concejal por el tercio de cabezas de familia".

Per convèncer-lo que no es presentés, el cridà al despatx i li comentà les diferències que hi havia entre un relleu i una destitució. Va oferir-li un termini de 24 hores perquè s'ho pensés bé. Però el senyor Esteva reaccionà ràpidament després del termini concedit: amb una carta en la qual es donava de baixa de la Falange.

Segueix Mazo Mendo: *"Naturalmente, no se tuvo en cuenta tal carta, pues si precipitadamente le admitía la baja, pudiera darse el caso de salir triunfante por mayoría que aglutinara a los anti y que se convirtiera en bandera de los anti-Falange y de algunos falangistas sobre los que ejerciera influencia; es hombre de posición y positiva influencia en el pueblo"*.

En aquesta situació, el governador s'entrevistà amb el nou alcalde de la població, Josep Bassols⁵, i ambdós van estudiar el pla per derrotar-lo en la lluita electoral. L'estratègia escollida fou de no presentar una candidatura protegida, però *"sí proclamar candidatos, sin anuencia de los interesados, a un hermano suyo [d'Esteva] para provocar confusión de nombres, y a dos o tres del pueblo, de buenos antecedentes"*.

Així, per a l'única plaça de regidor "familiar" convocada, havien de competir Martí Esteva i Colomer, el seu germà Ramon, Manuel Feliu de Cendra i Martí Quintana i Cufí.

2. Arxiu del Govern Civil de Girona, Secretaria Particular, 1951.

3. Segons el cens de 1950, Anglès era una vila de 3.291 habitants. Dins la comarca de la Selva, demarcació eminentment agrícola, destacava com un punt industrial.

4. La còpia de la carta de Mazo a Francisco Abella és guardada al lloc citat a la nota 2.

5. Josep Bassols i Aulet havia pres possessió de l'alcaldia el 20 d'octubre de 1951. El 18 d'agost de 1957 va ser rellevat per Josep Marcos i Riera.

NOTES I APORTACIONS

"El día antes de la elección, por la mañana –segueix Mazo–, me entero que ha requerido a un Notario; maniobro y el Notario referido queda enfermo para el día de las elecciones; le copo a los demás del Distrito Notarial, requiriéndoles para otros sitios a efectos de libertad de movimientos en las mesas, si el caso llegara".

Vet ací un exemple de les males arts. Però el candidat, per la seva banda, també va fer les passes oportunes perquè fos respectada la legalitat. Ho conta el mateix governador: *"El Abogado que le asesora –viejo enemigo político mío por haberle yo destituido del cargo de Alcalde de Gerona [Albert de Quintana⁶] –con un desconocimiento absoluto de la Ley se va con ; ; un notario!! a requerir al Presidente de la Audiencia Provincial para que le habilite Notario. Como es lógico, el Presidente le da una lección al ignorante abogado y resentido ex-Alcalde de Gerona, diciéndole que es el Presidente de la Territorial a quien competen tales habilitaciones".*

Tantes previsions perquè Martí Esteve no sortís elegit, i al capdavall no van servir de res! Deixem que sigui el mateix Mazo Mendo qui ens expliqui el final de la història: *"Llega la elección y aquella mañana los candidatos proclamados sin su consentimiento y anuencia presentan la renuncia ante la Junta Municipal del Censo, la cual, ilegalmente, se las admite y , cuando yo me entero, ya es tarde, pues han fijado algún pasquín escrito a máquina diciendo que renuncian y han influido los de la candidatura de despiste diciendo que no se les voten a ellos".*

D'aquesta manera, el dia 25 de novembre de 1951, un industrial d'Anglès va derrotar tot un governador civil que presumia d'expert en eleccions... i que no dubtava de recórrer a les velles tècniques del caciquisme tronat...⁷. Més enllà de l'anècdota, però, el cas d'Anglès revela tota una manera d'actuar que defineix prou clarament la mentalitat dels servidors del règim franquista i les escletxes que, per error o incapacitat personal, no podien controlar.

6. Albert de Quintana i Vergés va ser alcalde de Girona entre el 23 d'octubre de 1939 i el 2 de desembre de 1946. Cfr. Josep CLARA, *El personal polític de l'Ajuntament de Girona (1917-1987)*. Girona, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1987. L'enfrontament entre Quintana i Mazo va comportar la reestructuració total del consistori.

7. El fet reportat no és esmentat en els dos llibres dedicats a la població: Ramon

VINYES, *Anglès. Notes històriques*. Granollers, Editorial Montblanc-Martín, 1973; Pau LANAÓ, *Anglès*. Girona, Diputació i Caixa d'Estalvis Provincial, 1986. Sobre la personalitat del governador Mazo (Navalmoral de la Mata 1902-Barcelona 1987), fiscal de l'Audiència Territorial de Barcelona, vegeu les notes biogràfiques que li dedico a *Girona sota el franquisme, 1939-1976*. Girona, Ajuntament i Diputació, 1991.